

„Én, Werner Sándor, kvietált honvédhadnagy az Úr 1900. esztendejében Kladovka Máriát, azt a nőt, akit legszebbnek tartottam és leginkább szerettem, és aki törvénytelen, de igazi fiút szült nekem, bár valójában nem szeretett, átengedtem báró Engelstett-Wörnitznek (Karl Friedrich), aki nem csak nálamnál jobb kardvívó, egy fejjel magasabb, kék szemű és szőke, hanem előkelőbb és gazdagabb úr is volt. Így hát minden bizonnyal rossz alkut kötve, mintha az ördöggel, mert a szeretett nőt adtam a fiamért, jó alku pedig nincs, elindultam földrajzi tudásom szerint Magyarország legeldugottabb szegletébe, Erdély északkeleti vidékére, hogy fenyvesek, medvék, székelyek meg oláh pásztorok között helyére tegyem lelkem dolgait, becsülettel dolgozzak, és felneveljem egyetlen fiamat, akit a Lukács névvel illettek a szent kereszttségben.” Ezzel a mondattal kezdődik Werner Sándor emlékirata, véget is ér, nem akar, nem is tud effélet írni, viszont azon a felhős, őszi éjszakán, amit a marosvásárhelyi Transylvania szállodában töltenek együtt, mielőtt felvinné a fiút a Református Kollégiumba, nem tud elaludni. Rossz éjszaka ez, mert azt fogja mondani másnap az igazgatónak, mint akármelyik székely, hogy nem bánom, igazgató úr, ha leverik is a derekát, de nevelje-

nek embert belőle; vagy csak annyit mond, hogy vigyázzanak a fiamra; esetleg még hozzáteszi, tudom, jó kezekben lesz. Akárhogy is van, itt megbicsaklik a hangja, és megáll azon az álmatlan éjszakán kezében a toll, a bőrbé kötött füzetbe ilyen körmondatok többé nem kerülnek. Otthagyja a fiút másnap délelőtt, egy híres kollégiumban, ahogy őt is hagyták, ahogy mindenkit otthagynak egyszer, valahol. Reggel majd a gyermek egy népes hálólóteremben találja magát, az ébresztés meg ébredés zajai fogadják, idegenség és kék függöny az ablakon, csendesen esik az eső kint, varjak kárognak, vagy csak lengedez a hajnali szellő. Lukácsból is ember lesz.

Leuke nyugalját Werner Sándor egyébként sosem találta meg, talán mert rossz helyen kereste, vagy nem is azt kereste igazán, hanem csak menekült, régebbi szóval bujdosott, és pedig maga elől, hisz nem kergette senki. Kládovka Mária nem volt igazán tehetséges színésznő, de akkor, ott, Budapesten, a Városligeti Színkör deszkáin egyetlen évadra ő volt az ünnepelt Júlia Shakespeare-ben, és ez olykor elég lehet bármire. Sándor nem volt senki, bár az is túlzás, hogy egy senki lett volna, csak ígéretes térképrajzoló, hadnagy a katonáknál, ahogy ő mondja később, vezérkarig jutott volna, ha benne tart a bécsújhelyi Militarschuléban. A térképírás, bár sokat kell tanulni hozzá, lényegében tanulhatatlan mesterség, az ember vagy tudja, merre van az irány, vagy nem tudja. Térkép valójában azoknak kell, akik nem tudják. Kládovka Mária meghal minden este a színházban, tudja, merre van Júlia. Werner Sándor, ha csak teheti, minden este ott ül az első sorban, és egyre kevésbé tudja, merre

van élete valódi iránya. Holtában Júlia kiszemezt rá, hihetetlen szemei vannak. Így lettél, fiam, mondja Werner Sándor sok év múlva Lukács fiának az érettségi vizsga után, amikor a vásárhelyi Domokos vendéglőben négy szemközt megisznak néhány pohárral báró Bornemiszsza Anna celnai leánya-borából, és előkerül egy vadonatúj Remington puska, az ajándék. Lehet ez körülbelül 1910-ben. Ez egy lakható város, mondja Werner Sándor, körbemutat a vendéglőben, hogy érthető legyen, Vásárhelyre gondol, és Lukács fia bólint, lakható, persze, túlságosan is, azért kell innen majd elmenni. Báró Engeltett-Wörnitz, aki Júliát időlegesen megnyerte, és Werner Sándort miszlikbe apríthatná azon a svábhegyi párbaajos hajnalon, ebben az évben is kiállít egy csekket, hogy amíg a fiú tanul, szükségét ne lásson semmiben. Ez is benne van a rossz alkuban, a báró különben is nagyvonalú, szavatartó ember.

Tehetséges, szorgalmas, rendtudó, kissé ingatag lelkű fiatalember, mondta Kovách Sámuel, a Református Kolégium mennyiségtan professzora, osztályfőnök, amikor sok év után egyszer Werner Sándor megkérdezi tőle, hogy érdemes volt-e fiát iskolára adni. Mi egyébire adná, valami hasonlót kérdez vissza a professzor úr, aki jól tudja, hogy okosnak, műveltnek, tájékozottnak lenni jó dolog, de a tanulás olykor gyötrellem. Katonának biztos nem adnám, mondja Sándor, mert erről vannak már tapasztalatai, és a tanár úr hunyorít. Igaz, hogy álmodozó jellem, olvasni szeret leginkább, és Bolyai János tudományában nem jeleskedik, de a könyvtárban külön széke van, amit mindenki tiszteletben tart. Templomba vásár-

naponta eljár, és bár a szentbeszédre fél füllel vagy még csak féllel sem hallgat, inkább a Bibliát olvassa, korhelykedni vajmi ritkán látták. Engedje, engedje az lenni, ami lenni lehet, mondja az idős tanár, aki sokat látott, sokféle diákkal volt jó viszonya meg konfliktusa, ebből a kollégiumból püspök és miniszter is lett már, nem egy.

Talán Kovách tanár úr sem tudja, hogy a legnehezebb feladatot adta, amit egy apának abban a korban – vagy bármikor – adni lehet: engedni, hagyni. Werner Sándor vesz egy nagy levegőt: akkor hagyni fogja, engedni. Nem érti még pontosan, hogy nem csak most, egyszer, véletlenül, hanem ezen túl mindig ezt az erényt kell gyakorolni a fiával szemben. A tanár úr nem pontosít, Sándor nem érti egészen, Lukács meg mintha ott sem volna, de érzi, hogy bár nem csak e két felnőtt kezén dől el a sorsa, róla van most szó. Megint az az álmatag kisfiú, aki sok évvel ezelőtt volt. Hosszú, nehéz évekbe telik, amíg rájön, hogy Marosvásárhely fénykorát látta éppen, amikor egy sáros-poros erdélyi kisvárosból szinte igazi város lesz, kultúrpalota, hangverseny, gáztelep, vasút, iskola, sajtó, járda, vízvezeték és matematika. Ő persze csak annyit lát, hogy állandóan hordják a téglát meg a fűrészárut, óbégatnak és kiabálnak az árusok a piacon, és ha olyan a szélfuvalom, akkor a flekken ínycsiklandó szaga még a könyvtár csendes levegőjébe is beszivárog az ablakrésen, hogy a jámbor olvasó összerázkódik tőle, vagy a hidegtől inkább, mert nyáron is hideg van bent. Mint minden marosvásárhelyi diák, a kollégiumi régulát és a szűkös világot látja csak, elvágyik, el akar menni, legalább Kolozsvárra vagy Pestre, azután majd meg-

látjuk, legyen előbb honnan hazavágni, és ne lehessen hazajönni.